

PRZEDNICEJSKA DOKTRYNA O TRÓJCY ŚWIĘTEJ

Omówienie

Autor, o. Bazyli Remigiusz Degórski OSPPE, doktor nauk patrystycznych, profesor patrologii w Instytucie Teologii Dogmatycznej na Angelicum, kreśli obraz nauki o Trójcy Świętej ukształtowanej w Kościele w okresie pierwszych trzech wieków aż do Soboru Nicejskiego (325). Treść prezentowanej pracy w zasadzie stanowi materiał wykładany w ramach patrologii na studiach teologicznych we wspomnianym Instytucie.

Analiza doktryny trynitarniej została przeprowadzona w układzie chronologicznym. Punktem wyjścia są początki koncepcji Boga w chrześcijaństwie. Ze zrozumiałych względów koncepcja ta stanowi bezpośrednio nawiązanie do monoteizmu, mocno osadzonego w tradycji judaistycznej. Jednakże formuła chrzcielna (Chrzest w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego) pobudza Ojców Apostolskich do pogłębienia refleksji nad naturą jednego Boga. Charakterystyczny pod tym względem jest dostrzegany przez Apologetów związek pomiędzy Logosem a Bogiem Ojcem i wyrastająca stąd koncepcja trynitarna. Nie bez znaczenia dla ostatecznego kształtu nauki o Trójcy Świętej pozostaje wysiłek św. Ireneusza, który — jak to zostało w pracy zauważone — mówi o trzech Osobach Boskich.

W drugiej części autor omawia doktrynę trynitarną ukształtowaną na przestrzeni trzeciego wieku aż do soboru w Nicei. Podkreśla on, iż punktem wyjścia dla trynitarystyki rzymskiej było głębokie przekonanie o jedności Boga, Boskiej monarchii, które zawsze dominowało w umysłach teologów zachodnich, a którego spaceniem był modalizm nie mieszczący się, niestety, w ramach ortodoksji. Niemniej jednak zachodnia doktryna trynitarna sięgając do pojęcia Osoby (Persona), wykazuje wielką ostrożność w swoich sformułowaniach.

Teologowie wschodni natomiast, znajdując się pod wpływem neoplatonickiej filozofii przyjmującej hierarchię bytów, wypracowali pluralistyczną teorię bytu Bożego, zachowując jednocześnie samą ideę jedności Trójcy. Sobór Nicejski zastał obie wspomniane koncepcje: unitarną — wypracowaną przez Zachód i trynitarną — dzieło chrześcijańskiego Wschodu.

W prezentowanej pracy można znaleźć zwięzłą charakterystykę obu tych tendencji w nauce o Trójcy Świętej: unitaryzmu wypływającego z tradycji judeo-chrześcijańskiej i trynitarystyki, osadzonego przede wszystkim w tradycji myśli greckiej. Mimo poważnych różnic pomiędzy omawianymi koncepcjami, są one zbieżne w treści teologicznej. W sensie ogólnym — jak podkreśla Autor — pokrywają się z „prostą” teologią a nawet z teologią bardziej naukową. Nie pozostają bowiem w sprzeczności zarówno z teologią orygeniańską, jak i antyorygeniańską.

Niniejsze studium historyczno-doktrynalne o Trójcy Świętej posiada jeszcze dodatkowy walor, dzięki czemu nie pozostaje ono bez większego znaczenia w dziedzinie patrologii i nauk pokrewnych. Przytacza wszakże bogaty zestaw bibliograficzny w podstawowych dla teologii językach, który ponadto znajduje swoje odzwierciedlenie w licznych przypisach.